

На шляху до Європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації

*Комюніке Конференції Міністрів європейських країн,
відповідальних за сферу вищої освіти
м. Лондон, 16-19 травня 2007 року*

1. Вступ

1.1. Ми, міністри, які відповідають за вищу освіту в країнах-учасницях, зустрілися в Лондоні з метою обговорення досягнутого прогресу, з часу нашої останньої зустрічі в Бергені у 2005 році.

1.2 Ми вітаємо Республіку Чорногорію з нагоди її приєднання до Болонського процесу на основі дотримання загальних критеріїв членства країн

1.3 Досягнення останніх двох років значно наблизили нас до реалізації ідеї Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Спираючись на багату та різноманітну європейську культурну спадщину, ми створюємо ЄПВО, що базується на інституційній автономії, академічній свободі, рівних можливостях та демократичних принципах, які сприятимуть мобільності, підвищуватимуть можливості працевлаштування, а також привабливість та конкурентоспроможність Європи. Коли ми дивимося в майбутнє, ми розуміємо, що в світі, який постійно змінюється, зростатиме потреба в адаптації наших систем вищої освіти, підтримці конкурентоспроможності ЄПВО, а також можливості ЄПВО належним чином відповідати на виклики глобалізації. Ми розуміємо, що у найближчій перспективі запровадження Болонських реформ – це нелегке завдання, і вдячні всім учасникам за підтримку і виконання своїх зобов'язань. Ми вдячні за внесок робочих груп та семінарів, які сприяють просуванню Болонських реформ. Ми погоджуємося працювати надалі разом як партнери, допомагаючи один одному у досягненні спільної мети й обмінюючись корисним досвідом.

1.4 Ми знову підтверджуємо наші зобов'язання підвищувати порівнянність і відповідність систем вищої освіти, одночасно поважаючи їхню різноманітність. Ми усвідомлюємо важливість впливу вищих навчальних закладів на розвиток наших суспільств, що ґрунтуються на традиціях, які є ключовими для навчання, дослідження, творчості і передачі знань, а також для визначення і передачі цінностей, які є основоположними для нашого суспільства. Наша мета – забезпечити продовження виконання вищими навчальними закладами своїх цілей в повному обсязі. Ці цілі включають підготовку студентів до життя в якості активних громадян демократичного суспільства, підготовку студентів для побудови їх майбутньої кар'єри, а також забезпечення можливостей для особистісного розвитку; побудову і вдосконалення широкої та сучасної бази знань, стимулювання дослідницької діяльності і використання інновацій.

1.5 Саме тому ми підкреслюємо важливість існування потужних різноманітних, самостійних, відповідальних закладів з належним фінансуванням. Принципи недопущення дискримінації і рівного доступу мають визнаватися та поширюватися в усьому ЄПВО. Ми обіцяємо дотримуватися цих принципів і

виключати будь-які прояви дискримінації по відношенню до студентів, викладачів чи адміністрації.

2. Досягнення ЄПВО

2.1 Наш аналітичний звіт разом із звітом Асоціації європейських університетів (EUA) *“Тенденції V” (Trends V)*, оглядом *“Болонья очима студентів”*, звітом *Евридике “Погляд на структуру вищої освіти в Європі”* свідчать про чималий прогрес за останні два роки. Ми усвідомлюємо те, що значні успіхи цього процесу стануть важливим кроком до створення вищої освіти, орієнтованої на студента, а не на викладача і в подальшому будемо підтримувати цю важливу тенденцію.

Мобільність

2.2 Мобільність викладацького складу, студентів і випускників є одним з основних положень Болонського процесу, що створює можливості для особистісного розвитку, розвитку міжнародної співпраці між фізичними особами й установами, покращення якості вищої освіти і наукової діяльності та сприяння Європейському виміру.

2.3 Починаючи з 1999 року, було досягнуто значного прогресу, проте ще залишається чимало проблем. Серед найбільших перешкод на шляху до забезпечення мобільності залишаються питання імміграції, визнання, недостатнього фінансового заохочення і негнучкий механізм виплат допомоги. Ми визнаємо відповідальність урядів окремих країн щодо спрощення процедури видачі віз, дозволів на проживання та на належну роботу. В питаннях, які не входять до нашої компетенції як Міністрів вищої освіти, ми зобов'язуємось проводити відповідну роботу у наших урядах з метою досягнення переконливого прогресу в цій сфері. На національному рівні ми працюватимемо над впровадженням повністю погоджених механізмів і процедур визнання, та будемо розглядати шляхи сприяння мобільності як серед викладачів, так і серед студентів. Це передбачає створення умов для суттєвого збільшення кількості спільних програм і запровадження навчальних гнучких програм, а також вимагає підвищення відповідальності усіх вищих навчальних закладів за забезпечення мобільності викладацького складу і студентів, яка має бути однаковою в усіх країнах ЄПВО.

Структура ступенів

2.4 Багато успішних кроків робиться на шляху до досягнення нашої цілі - ЄПВО, що базується на трицикловій системі ступенів - як на рівні країни, так і на рівні навчальних закладів. Значно зросла кількість студентів, які були зараховані на навчальні курси перших двох циклів, а також спостерігається зменшення кількості структурних перешкод при переході з циклу до циклу. Подібним чином зросла кількість структурованих докторських програм. Ми підкреслюємо важливість внесення змін до навчальних програм з метою приведення кваліфікацій у відповідність до потреб ринку праці та уможливлення подальшого навчання. У майбутньому треба зосередити зусилля на усуненні перешкод до рівного доступу до освіти та переходу від циклу до циклу, належному впровадженні системи ECTS, що

ґрунтується на результатах навчання та навчальному навантаженні студентів. Ми наголошуємо на необхідності вдосконалення системи працевлаштування випускників, одночасно зазначаючи, що в майбутньому інформацію накопичену з цього питання необхідно доповнювати.

Визнання

2.5 Справедливе визнання кваліфікацій вищої освіти, періодів навчання, попереднього навчання, включаючи неформальне і неофіційне навчання, є основними завданнями ЄПВО як в межах окремої країни, так і в міжнародних масштабах. Зрозумілі та порівняні ступені, а також доступна інформація про системи освіти та системи кваліфікацій є передумовами для мобільності громадян і забезпечення привабливості та конкурентоспроможності ЄПВО. Не зважаючи на те, що ми задоволені, що 38 членів Болонського процесу, включаючи Чорногорію, наразі ратифікували Конвенцію Ради Європи/ ЮНЕСКО про визнання кваліфікацій вищої освіти в Європі (Лісабонську конвенцію про визнання (ЛКВ)), ми закликаємо решту країн-учасниць якомога швидше ратифікувати її.

2.6 Було досягнуто певних успіхів у запровадженні положень ЛКВ, європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) і додатку до диплома, проте підходи до визнання як на державному рівні, так і на рівні навчальних закладів мають бути більш послідовними. З метою вдосконалення процедури визнання ми звертаємося з проханням до Групи супроводу Болонського процесу (BFUG) доручити Європейській мережі з визнання (ENIC/NARIC) ретельно проаналізувати наші національні плани дій та поширити позитивний досвід.

Системи кваліфікацій

2.7 Системи кваліфікацій є важливим інструментом досягнення порівнянності та прозорості в межах ЄПВО і покращення переміщення студентів як всередині, так і між системами вищої освіти. Ці системи кваліфікацій також допомагатимуть вищим навчальним закладам у розробці модулів та навчальних програм, що базуються на результатах навчання та кредитах, а також сприятимуть визнанню як кваліфікацій, так і попереднього навчання, включаючи неформальне та неофіційне навчання.

2.8 Ми відмічаємо те, що вже досягнуто певних успіхів у запровадженні національних систем кваліфікацій, але наразі залишається ще багато завдань. Ми зобов'язуємося запровадити в повному обсязі такі національні системи кваліфікацій, що є відповідними загальній системі кваліфікацій ЄПВО, до 2010 року. Розуміючи, що це дуже складне завдання, ми просимо Раду Європи надати допомогу в обміні досвідом щодо розробки національних систем кваліфікацій.

2.9 Ми задоволені тим, що національні системи кваліфікацій, сумісні з загальною системою кваліфікацій ЄПВО, також будуть узгоджені з пропозицією Європейської Комісії щодо Європейської системи кваліфікацій навчання впродовж життя.

2.10 Ми вважаємо загальну систему кваліфікацій ЄПВО, про яку ми домовилися в Бергені, основною складовою успішності Європейської вищої освіти у світовому масштабі.

Навчання впродовж життя

2.11 Аналітичний звіт показує, що в більшості країн існують певні елементи гнучкого навчання, однак систематична робота з розробки шляхів гнучкого навчання для забезпечення навчання впродовж життя знаходиться ще на початковому етапі. Тому ми просимо BFUG сприяти обміну позитивним досвідом та працювати в напрямку досягнення загального розуміння ролі вищої освіти в процесі навчання впродовж життя. Можна сказати, що лише в декількох країнах ЄПВО успішно запроваджені механізми визнання попереднього навчання для доступу до освіти та присвоєння кредитів. Співпрацюючи з ENIC/NARIC, ми звертаємося до BFUG з проханням внести пропозиції щодо покращення визнання попереднього навчання.

Забезпечення якості та Європейський Реєстр агенцій із забезпечення якості

2.12 Стандарти та рекомендації з питання Забезпечення якості в ЄПВО, затверджені в Бергені (ЄСР - європейські стандарти і рекомендації), стали визначальним чинником змін у забезпеченні якості. Їх почали запроваджувати всі країни, і деякі з них мають значний прогрес. Зокрема в сфері зовнішнього забезпечення якості досягнуто більше ніж будь-коли. Із 2005 року зросла участь студентів на всіх рівнях, хоча ця сфера все ще потребує суттєвих змін. Вищі навчальні заклади повинні продовжувати розробку внутрішніх систем забезпечення якості. Ми визнаємо прогресивні зрушення щодо взаємного визнання акредитацій та рішень щодо забезпечення якості, а також підтримуємо ідею активної міжнародної співпраці агенцій із забезпечення якості.

2.13 Перший Європейський форум із забезпечення якості, організований спільно EUA, ENQA, EURASHE та ESIB (Група E4) в 2006 році, сприяв обговоренню досягнень в сфері забезпечення якості в Європі. Ми підтримуємо ці чотири організації у справі проведення щорічних Європейських форумів із забезпечення якості, а також у сприянні обміну позитивним досвідом і забезпеченні покращення якості в ЄПВО і надалі.

2.14 Ми вдячні Групі E4 за практичне втілення нашої ідеї створення Реєстру агенцій із забезпечення якості європейської вищої освіти. Мета реєстру – надати відкритий доступ до достовірних даних про агенції забезпечення якості, які працюють відповідно до вимог Європейських стандартів та рекомендацій, усім зацікавленим особам, а також широкій громадськості. Таким чином це підвищить довіру до вищої освіти в ЄПВО та поза його межами, а також полегшить процедуру взаємного визнання рішень із забезпечення якості та акредитації. Ми вітаємо створення реєстру Групою E4, яка працює у партнерстві, яке ґрунтується на запропонованій членами цієї групи робочій моделі. Реєстр буде добровільним, функціонувати за рахунок самофінансування, а також незалежним та прозорим. Заявки на включення до реєстру мають оцінюватися на основі повної відповідності вимогам Європейських стандартів та рекомендацій, що звичайно підтверджуються даними національного наглядового органу. Ми просимо групу E4 регулярно доповідати нам про стан справ через BFUG, а також забезпечити зовнішню оцінку реєстру через два роки його роботи з урахуванням поглядів усіх зацікавлених осіб.

Докторанти та дослідники-початківці

2.15 Важливою метою залишається більш тісна співпраця ЄПВО з Європейським науковим простором (ЄНП). Ми розуміємо важливість для ЄПВО розробки та підтримки великої кількості різноманітних докторських програм, що базуються на загальній системі кваліфікацій, уникаючи при цьому надмірного регулювання. Разом з тим, ми розуміємо, що сприяння розвитку третього циклу, підвищення статусу, перспектив кар'єрного росту та фінансування дослідників-початківців є необхідними передумовами досягнення європейських цілей щодо покращення можливостей здійснення наукової діяльності, підвищення якості та конкурентоспроможності вищої освіти в Європі.

2.16 Тому ми звертаємося до вищих навчальних закладів з проханням докласти зусиль щодо запровадження докторських програм як складової власної стратегії та політики, а також розробити відповідні шляхи побудови кар'єри та надати можливості кар'єрного зростання для докторантів та дослідників - початківців.

2.17 Ми запрошуємо EUA і надалі надавати підтримку в рамках обміну досвідом серед вищих навчальних закладів стосовно низки інноваційних докторських програм, що створюються на всій території Європи, а також стосовно інших принципово важливих питань, таких як питання прозорого доступу до освіти, процедур нагляду і оцінювання, розвитку взаємозамінних навичок та шляхів покращення працевлаштування. Ми шукатимемо належних можливостей сприяння більш широкому обміну інформацією стосовно джерел фінансування та з інших питань, що обговорюються урядами наших держав, а також іншими установами, які займаються політикою фінансування.

Соціальний вимір

2.18 Вища освіта має відігравати важливу роль у сприянні соціальній єдності, зменшенні нерівності, підвищенні рівня знань, умінь та компетентності у суспільстві. Політика, таким чином, має бути спрямована на максимальне розкриття потенціалу людей з точки зору їх особистісного зростання та вкладу в стає та демократичне суспільство знань. Ми поділяємо прагнення суспільства, щоб студентство, яке вступає до вищих навчальних закладів, отримує вищу освіту та закінчує навчання на всіх її рівнях, має відображати суспільну різноманітність. Отже ми і в подальшому докладатимемо зусиль, щоб забезпечити більш відповідні потребам студентства послуги, створити більш гнучкі підходи до навчання в системі вищої освіти, а також розширити доступ до вищої освіти на всіх рівнях, забезпечуючи при цьому рівні можливості.

Європейський простір вищої освіти в контексті глобалізації

2.19 Ми з задоволенням зазначаємо, що в багатьох частинах світу Болонські реформи викликали неабияку зацікавленість та породили дискусії серед європейських та міжнародних партнерів стосовно широкого кола питань. Ці питання включають визнання кваліфікацій; переваги співпраці, заснованої на партнерстві; взаємодовіру та взаєморозуміння; а також ті цінності, що є підґрунтям Болонського процесу. Більше того, ми визнаємо той факт, що в деяких країнах інших частин світу було докладено зусиль для того, щоб привести свої системи вищої освіти у відповідність до положень Болонського процесу.

2.20 Ми підтверджуємо стратегію “Європейського простору вищої освіти в глобальному вимірі” та продовжимо подальшу роботу за такими основними стратегічними напрямками: покращення інформування про ЄПВО, сприяння покращенню привабливості та конкурентоспроможності ЄПВО; посилення співробітництва на основі партнерства; інтенсифікація стратегічного діалогу; покращення процедури визнання. Ця робота має розглядатися відповідно до *Рекомендацій OECD/UNESCO щодо забезпечення якості в вищій освіті*.

3. Пріоритети на 2009 рік

3.1 Впродовж наступних двох років ми погоджуємося зосередити увагу на завершенні узгоджених раніше напрямків діяльності, включаючи нинішні пріоритети трициклової системи ступенів, забезпечення якості, визнання ступенів та періодів навчання. Ми зосередимося зокрема на наступних напрямках діяльності:

Мобільність

3.2 В наших національних звітах за 2009 рік ми звітуватимемо про заходи, що були вжиті на національному рівні щодо покращення мобільності студентів та викладачів, включаючи заходи щодо майбутнього оцінювання. Ми зосередимо увагу на основних національних пріоритетах і завданнях, викладених вище в параграфі 2.3. Ми також погодилися створити мережу національних експертів з метою обміну інформацією та підтримки у визначенні та подоланні перешкод при наданні грантів та позик.

Соціальний вимір

3.3 Також ми звітуватимемо про нашу національну стратегічну політику щодо соціального виміру, включаючи плани дій та заходів щодо здійснення оцінки їх ефективності. Ми запросимо всі зацікавлені сторони до участі та сприяння цій діяльності на національному рівні.

Збір інформації

3.4 Ми визнаємо необхідність покращення збору даних щодо мобільності та соціального виміру в усіх країнах, які беруть участь в Болонському процесі. Тому ми просимо Європейську комісію (Євростат, Eurostat) у співпраці з Євростудент (Eurostudent) розробити порівнянні та надійні індикатори (показники) та дані для визначення прогресу на шляху досягнення загальної мети стосовно соціального виміру та мобільності студентів і викладачів в усіх країнах Болонського процесу. Такі дані мають стосуватися рівних можливостей участі у вищій освіті та працевлаштування випускників. Це завдання необхідно виконати у співпраці з Групою супроводу Болонського процесу (BFUG), та звіт потрібно подати на конференцію міністрів, що відбудеться в 2009 році.

Можливості працевлаштування

3.5 У зв'язку із запровадженням трициклової системи ступенів, ми просимо BFUG розглянути більш ґрунтовно питання покращення працевлаштування на кожному з трьох циклів та в контексті навчання впродовж життя. Це сприятиме посиленню відповідальності усіх зацікавлених сторін. Урядам та вищим навчальним

зкладам потрібно буде більше обговорювати з роботодавцями та зацікавленими сторонами питання щодо обґрунтування необхідності впровадження реформ. Ми будемо працювати разом із нашими урядами для того, щоб зробити систему працевлаштування та кар'єри в державному секторі повністю сумісною з новою системою ступенів. Ми наполягаємо на тому, щоб освітні заклади й надалі розвивали партнерство та співпрацю з роботодавцями в процесі інноваційних змін навчальних планів, які створюються на основі результатів навчання.

Європейський простір вищої освіти в контексті глобалізації

3.6 Ми висловлюємо прохання на адресу VFUG представити нам звіт про загальні тенденції розвитку в цьому просторі на європейському, національному та інституційному рівнях до 2009 року. Усі зацікавлені сторони повинні відігравати визначену роль відповідно до сфери діяльності, за яку вони несуть відповідальність. У звіті про впровадження стратегії ЄПВО у глобальному контексті, VFUG має зосередитись на двох пріоритетах. По-перше, вдосконалення наявної інформації про ЄПВО шляхом створення вебсайту Болонського Секретаріату та Довідника Болонського процесу, укладеного EUA; по-друге, вдосконалення процедури визнання. Ми закликаємо вищі навчальні заклади, центри ENIC/NARIC та інші компетентні установи з питань визнання в межах ЄПВО проводити оцінку кваліфікацій, отриманих поза межами ЄПВО з такою самою неупередженістю, яку б вони очікували щодо оцінювання європейських кваліфікацій будь-де в світі, та керуватися при цьому принципами Лісабонської конвенції з Визнання (LRC).

Аналіз поточних змін

3.7 Ми висловлюємо прохання в адресу VFUG продовжити процес аналізу поточних змін з врахуванням національних звітів до часу проведення конференції міністрів в 2009 році. Ми прагнемо подальшого вдосконалення якісного аналізу, зокрема стосовно мобільності, Болонського процесу в глобальному контексті та соціального виміру. Аналіз поточних змін повинен і в подальшому торкатися системи ступенів та можливостей працевлаштування випускників, визнання ступенів, періодів навчання та запровадження усіх аспектів забезпечення якості відповідно до Європейських стандартів та рекомендацій (ESG). З огляду на розвиток більш результативного, орієнтованого на студента навчання, наступним завданням буде вирішення питань, які пов'язані з національними кваліфікаціями, результатами навчання, кредитами, навчанням впродовж життя та визнанням попереднього навчання.

4. Дорогою в 2010 рік і далі

4.1 По мірі того, як ЄПВО продовжує розвиватись та відповідати на виклики глобалізації, ми передбачаємо, що необхідність в співпраці буде існувати і після 2010 року.

4.2 Ми сповнені рішучості у 2010 році, який стане роком переходу від Болонського процесу до ЄПВО, ще раз підтвердити наші наміри зробити вищу освіту ключовим елементом сталого розвитку наших суспільств, як на національному, так і на європейському рівні. Ми вбачаємо 2010 рік як можливість для перегляду бачення, яке надихнуло нас на започаткування Болонського процесу у

1999 році і зробити так, щоб дії ЄПВО ґрунтувалися на цінностях та баченнях, які не обмежуються лише структурою та засобами. Ми скористаємося 2010 роком як можливістю трансформувати наші системи вищої освіти таким чином, що вони будуть здатні вирішувати не тільки нагальні питання, але також будуть здатні прогнозувати проблеми, з якими ми можемо зустрітися в майбутньому.

4.3 Ми також просимо BFUG окреслити загальну перспективу розвитку ЄПВО після 2010 року. Це передбачає можливість створення відповідних допоміжних структур, навіть зважаючи на той факт, що зараз неофіційні договори про співробітництво виконуються належним чином, і це призводить до безпрецедентних змін.

4.4 Виходячи з попереднього аналітичного звіту, звітів *Тенденції (Trends)*, *Болонья очима студентів*, ми запрошуємо BFUG розглянути питання щодо підготовки звіту на 2010 рік у співпраці з дорадчими членами організації, надаючи оцінку загальним темпам просування Болонського процесу в межах ЄПВО, починаючи з 1999 року.

4.5 Ми уповноважуємо BFUG прийняти рішення впродовж першої половини 2008 року стосовно форми, змісту та місця проведення засідання міністрів, що заплановане на 2010 рік.

4.6 Наше чергове засідання буде організоване країнами Бенілюкс в Лювені (Leuven/Louvain-la-Neuve) 28-29 квітня 2009 року.